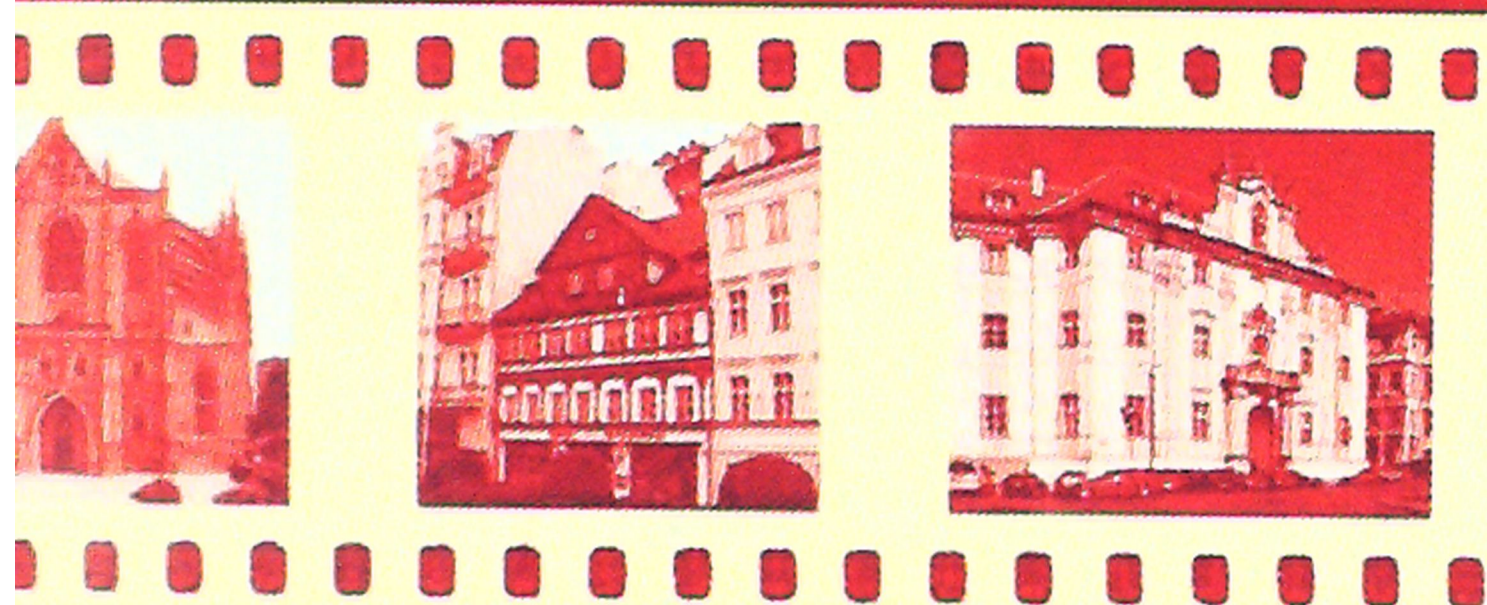

MATERIÁLY

II MEZINÁRODNÍ VĚDECKO-PRAKTICKÁ KONFERENCE

**VĚDECKÝ POKROK
NA PŘELOMU
TYSYACHALETY – 201**

27.05.2012 - 05.06.2012

**Díl 22
Psychologie a
sociologie
Politické vědy**

Praha
Publishing House
«Education and Science» s.r.o.

MATERIÁLY

VIII MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE

«VĚDECKÝ POKROK NA PŘELOMU TYSYACHALETY – 2012»

27 května – 05 června 2012 roku

Díl 22
Psychologie a sociologie
Politické vědy

Praha
Publishing House «Education and Science» s.r.o
2012

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

**Materiály VIII mezinárodní vědecko - praktická konference
«Vědecký pokrok na přelomu tysyachalety - 2012». - Díl 22.**
Psychologie a sociologie. Politické vědy: Praha. Publishing House
«Education and Science» s.r.o - 80 stran

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Zdeněk Černák

Náměstek hlavního redaktor: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žákovská

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníčková

VIII sběrné nádobě obsahují materiály mezinárodní vědecko - praktická
konference «Vědecký pokrok na přelomu tysyachalety»
(27 května – 05 června 2012 roku) po sekcích «Psychologie a sociologie».
«Politické vědy»

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 270 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektiv autorů, 2012

© Publishing house «Education and Science» s.r.o.

К.б.н. Завадська Т.В.

Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ, Україна

НЕЙРОДИНАМІКА СТУДЕНТІВ РІЗНИХ НАПРЯМКІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

В умовах сучасного суспільства та ринку праці знову стає актуальною проблема забезпечення конкурентоспроможності спеціалістів, яка пов'язана з питаннями підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Відомо, що зв'язок між вищими навчальними закладами та сферою діяльності молодих спеціалістів не завжди надійний. Молододі людині після навчання в спеціалізованому закладі потрібен деякий час щоб адаптуватися к умовам професійної діяльності. Напрацьованого базису знань, вмінь, навичок буває недостатньо для конкретної професійної діяльності, і потрібно знову повторювати процес навчання щодо конкретних умов професійної праці. Двигуном в цьому процесі є не тільки мотивація до діяльності, а й особливості психофізіологічного стану особистості, зокрема нейродинамічні властивості спеціаліста.

У наших попередніх дослідження [1,2,3] вивчалися показники нейродинаміки, що характеризували студентів напрямку навчання типу «людина-людина». Були отримані певні результати, які досить цікаво порівняти з аналогічними показниками студентів іншого напрямку навчання – типу «людина-техніка». Такий порівняльний аналіз дозволить виявити, чи є нейродинамічні характеристики студентів професій типу «людина-людина» визначальними, або вони не відрізняються від аналогічних показників студентів іншого напрямку навчання. Були досліджені 30 студентів теплоенергетичного факультету (професія типу «людина-техніка») НТТУ «КПІ», результати були порівняні з результатами досліджень представників двох професій типу «людина-людина»: група з 47 студентів медично-біологічного факультету (спеціальність – лікар-психолог) НМУ та групи з 41 студентів Інституту фізичної культури та природознавства ДПУ ім. Григорія Сковороди (спеціальність фізичне виховання). Серед студентів медичного напрямку навчання були, в основному, дівчата, а студентів – майбутніх вчителів фізичного виховання – представляли, в основному, хлопці (всього двоє дівчат серед 41 досліджуваного).

За методикою «Особистісний опитувальник Я.Стреляу» [8,7] були визначені прояви основних властивостей НС, а саме: 80% студентів медичного напрямку навчання за показником сили за збудженням та сили за гальмуванням досліджених була притаманна висока концентрація, й лише 20% студентів-«медиків» характеризувалися низькою концентрацією вказаних властивостей. Аналогічні результати стосовно сили НС за збудженням були визначені й для студентів-«вчителів фізкультури», й для студентів-«інженерів» (див. табл. 1).

Що стосується показника сили за гальмуванням, то висока концентрація властивості спостерігалась серед студентів-«інженерів» на 10% вище в порівнянні зі студентами двох інших спеціальностей. Вірогідно, майбутнім інженерам більш притаманна властивість перемикавання з одного виду діяльності на інший.

Таблиця 1.

Відсотковий розподіл досліджених студентів за значеннями показників властивостей НС – методика «Особистісний опитувальник Я. Стреляу».
Групи показників виділені за нормативними даними згідно методики.

Групи досліджених	N осіб	показники (%)								
		сила за збудженням		сила за гальмуванням		рухливість		врівноваженість за силою НС		
		низька концентрація	висока концентрація	низька концентрація	висока концентрація	низька концентрація	висока концентрація	неврівноваженість у бік збудження	врівноваженість	неврівноваженість у бік гальмування
Лікар-психолог	50	20,0	80,0	20,0	80,0	8,0	92,0	20,0	42,0	38,0
Вчитель фізкультури	41	24,4	75,6	17,1	82,9	17,1	82,9	24,4	31,7	43,9
інженер	30	20,0	80,0	10,0	90,0	16,7	83,3	20,0	40,0	40,0

Рухливість нервових процесів була практично на 10% вище у студентів-«медиків», а врівноваженість нервових процесів у всіх трьох груп досліджених була практично однаковою.

Отже, всі представники студентів напрямку професійного становлення типу «людина-людина» та «людина-техніка» характеризувалися ознаками сильної нервової системи за результатами методики Я. Стреляу. Сила НС за збудженням характеризує можливість людини витримувати великі навантаження, виконувати складну роботу, зберігати самовладання в екстремальних ситуаціях. Показник сили за гальмуванням вказує на властивість швидкого перемикавання з одного виду діяльності на іншу, що разом з високими показниками рухливості нервових процесів та врівноваженості вказує на міцну нейродинамічну основу для будь-якого виду діяльності.

Методика «Шкала оцінок для виміру реактивності» Я. Стреляу через показник реактивності, який протилежний активності, визначає поріг чутливості та працездатність людини. Тестування довели (табл. 2), що більшості студентів всіх досліджених груп (майбутні медики – 82%; майбутні вчителі фізкультури – 80,5%

та інженери -76,7%) належать до групи з середнім показником реактивності, що свідчить про середню ступінь працездатності та активності досліджених.

Таблиця 2.

Кількісний та відсотковий розподіл досліджених студентів за значеннями показника реактивності Я. Стреляу. Групи показників виділені за нормативними даними згідно методики.

Групи досліджених студентів	N осіб	Ступінь реактивності					
		висока		середня		низька	
		n	%	n	%	n	%
Лікар-психолог	50	-	-	41	82,0	9	18,0
Вчитель фізкультури	41	-	-	33	80,5	8	19,5
інженер	30	-	-	23	76,7	7	23,3

Для інших студентів за тестуванням визначена низька реактивність, яка відповідає високій активності та високій працездатності, але таких студентів з професій «людина-людина» було приблизно 18-19%, а серед «інженерів» – 23,3% (табл.2).

Теплінг-тест А.В.Родіонова [6, модифікація 5] базується на змінах за часом максимального темпу рухів кінцівки руки. При максимальному темпі стомлення, яке розвивається при тестуванні, пов'язане з розвитком позамежного гальмування в нервових центрах й виявляє властивість сили НС. Запропонована методика відрізняється від відомого теплінг-тесту Є. Іл'їна – досліджений працює у максимальному або оптимальному темпах в залежності від ряду, крапки наносяться у 18 клітинах. Абсолютну величину максимального темпу рухів пов'язують з рухливістю або лабільністю НС, коливання оптимального темпу рухів більш залежить від особливостей балансу нервових процесів.

За результатами теплінг-тесту студентів медичного напрямку навчання визначено, що лише 28,6% мали ознаки сильного типу НС; а 71,4% характеризувалися середнім рівнем витривалості як властивості сили НС. Така ж тенденція виявилась і для студентів-«інженерів», відповідно ознаки сильного типу НС – 33,3%, середнього типу сили – 66,7% (табл.3).

Таблиця 3.

Розподіл студентів за значеннями показників властивостей НС за теплінг-тестом. Групи виділені за нормативними значеннями показників згідно методики.

Ступінь прояву	Витривалість НС			Рухливість нервових процесів			Врівноваженість		
	Лікар-психолог %	Вчитель фіз.-ри %	Інженер %	Лікар-психолог %	Вчитель фіз.-ри %	Інженер %	Лікар-психолог %	Вчитель фіз.-ри %	Інженер %
низька	28,6	56,1	33,3	42,9	22,0	13,3	69,4	58,5	96,7
середня	71,4	43,9	66,7	48,9	60,9	70,0	10,2	9,8	3,3
висока	-	-	-	8,2	17,1	16,7	20,4	31,7	-

У більшості студентів всіх груп досліджених виявлений середній рівень рухливості нервових процесів, й він був найбільш притаманний студентам – «інженерам» – 70,0%, вчителям фізкультури – 60,9% (табл. 3). Низька рухливість нервових процесів була визначена у більшості студентів – «медиків» (42,9%). Висока рухливість була визначена у невеликої кількості студентів – практично в однаковій кількості серед студентів вчителів фізкультури та інженерів. Низька врівноваженість, як баланс між силою за збудженням та силою за гальмуванням, характеризувала всі групи досліджених студентів: 69,4% «лікарів-психологів», 58,5% «вчителів фізкультури», 96,7% «інженерам». Середні значення показника врівноваженості були визначені для незначної групи студентів (табл.3).

Результати дослідження структури темпераменту [4], основою якого є властивості НС, дозволили розподілити студентів відносно ступеня прояву властивостей та представлені в таблиці 4. Слід зазначити, що в таблиці наведені відсоткові значення прояву властивостей показника темпераменту за градаціями «дуже висока та висока», середні значення властивості, коли в парі прояв однієї властивості врівноважується проявом іншої, не наведені.

Дослідження довели, що за значеннями показника «екстраверсія-інтроверсія» для більшості студентів медичного напрямку навчання та майбутніх вчителів фізкультури характерним є прояв екстраверсії, групи відповідно склали 58%, та 69,2%, що є позитивною рисою людини професії «людина-людина». А серед студентів-«інженерів» їх значно менше – лише 40,0%, але інтровертів – практично в два рази більше в порівнянні з студентами напрямку навчання професіям типу «людина-людина» – 33,3% (табл. 4). Властивість екстраверсії пов'язують з відкритістю та комунікативними здібностями людини; інтроверти

занурені до себе, своїх почуттів. Вважається, що ознаки екстраверсії притаманні особам, які працюють в колі професій типу «людина-людина». Вірогідно, для інженерів інтроверсія є позитивною рисою, яка допомагає зосереджуватися, погружатися в себе щодо вирішення технічних питань.

Показник «пластичність-ригідність» характеризує швидкість пристосування людини до змін ситуацій, при цьому пластичність передбачає здатність до легкої зміни установок та видів діяльності, а ригідність – навпаки – інертність, консерватизм установок, слабке перемикавання з одного виду роботи на інший. За показником «ригідність-пластичність» студенти медичного напрямку розподілилися по групах: «пластичних» – 26,0%, «ригідних» 34,0%; а більшість – 40% – виказала ознаки середнього прояву цієї властивості темпераменту. Серед студентів, майбутніх вчителів фізкультури, груп з ознакою пластичності визначено не було, більшість – 65,8% студентів виявили ригідність, а 34,1% – середній прояв властивості. Студенти – «інженери» за значеннями показника дорівнювались зі студентами вчителями фізкультури, ригідність була притаманна 63,3% досліджених.

Таблиця 4.

Відсотковий розподіл за проявом властивостей темпераменту по групах досліджених студентів. Частина досліджених з середнім проявом властивостей не наведена.

Властивість темпераменту	Лікар-психолог N = 50	Вчитель фізкультури N = 41	Інженер N = 30
Екстраверсія – інтроверсія	58,0% 18,0%	61,0% 17,0%	40,0% 33,3%
Ригідність – пластичність	34,0% 26,0%	65,8% -	63,3% 3,3%
Емоц. збудливість – емоційна стійкість	62,0% 20,0%	48,7% 14,5%	56,7% 30,0%
Швидка реакція – неквапливість	34,0% 16,0%	19,4% 51,2%	40,0% 30,0%
Активність – пасивність	14,0% 52,0%	9,7% 51,3%	16,6% 26,7%

Емоційна збудливість це властивість психіки, яка характеризує як мінімальну силу впливу, необхідну щодо виникнення емоційної реакції, так і швидкість, з якою вона виникає та згасає. Емоційно стійка людина спроможна протидіяти міцним емоційним впливам, що руйнують психіку. Емоційна стійкість не дозволяє людині підпасти в стан стресу, а також активізує його увагу при дії в умовах ситуації напруги. Для більшості студентів спеціальностей

«лікар-психолог» та «вчитель фізкультури» визначена емоційна збудливість, і такі групи складали: для «медиків» – 62,0%, «вихователів фізкультури» – 48,7%, «інженерів» – 56,7% (табл. 4). Найбільш емоційно стійкими виявилися студенти – «інженери» – 30% досліджених від групи. На етапі підготовки до професії, на нашу думку, емоційна збудливість є позитивним компонентом оволодіння професійними навичками, яка спрямовує у бік невідомого та цікавого в професії.

Темп реакції, або психічний темп – це швидкість протікання різних психічних процесів – мови, рухів, запам'ятовування, дотепності та інше. Неквапливість – протилежність темпу реакції. Найбільша група з високим показником темпу або швидкості реакції визначена серед студентів-«інженерів» – 40,0 % досліджених, серед студентів – «медиків» – 34% й лише 19,4% серед вчителів фізкультури, в останній групі визначена найбільша кількість неквапливих – 51%.

Активність, як властивість темпераменту, має прояв у тому, з якою ступеню енергійності людина досягає власних цілей, подолає різні перешкоди на цьому шляху, наскільки людина наполеглива. Протилежний полюс – пасивність, яка має прояв у байдужості, бездіяльності, в'ялості. В парі показників «активність-пасивність» високу пасивність виказали студенти спеціальностей типу «людина-людина»: пасивність у «медиків» спостерігалась у 52% досліджених, серед «вчителів фізкультури» – у 51,3% (табл. 4), а серед «інженерів» таких студентів було визначено практично в два рази менше – 26,7%. Показник активності характеризував досить незначні групи студентів всіх наведених спеціальностей (табл. 4). Тобто, переважна більшість студентів характеризуються вираженою пасивністю.

За шкалою ширості для групи студентів медичного напрямку навчання висока відвертість результатів спостерігалась у 70%; студентів педагогічного університету – у 68,3%; студентів – майбутніх інженерів – у 73,3%, що свідчить про достатньо високу надійність отриманих результатів.

Отже, за результатами проведеного дослідження з'ясувано, що значна більшість студентів напрямків навчання «людина-людина» та «людина-техніка» мають ознаки сильної НС. Студенти-«медики» характеризувались більш високим показником рухливості нервових процесів. Всім групам досліджених студентів була притаманна середня ступінь працездатності. За показниками теплінг-тесту найбільш витривалі, як прояв показника сили НС, студенти – «вчителі фізкультури», найбільш рухливі – студенти – «медики», найбільш врівноважені студенти-«інженери».

Серед студентів, що навчаються професіям типу «людина-людина» виявлено більше екстравертів, серед «інженерів» – професія «людина-техніка» – більше інтровертів, що підходить до професійно важливих якостей названих типів спеціальностей. Найбільша група «пластичних» виявлена серед студентів медичного напрямку навчання, найбільше «емоційно стійких» та неквапливих – серед студентів – «інженерів». Студенти професій типу «людина-людина» в два рази більш пасивні в порівнянні зі студентами-«інженерами».

Виходячи з вище наведеного можна говорити про певні відмінності між студентами різних типів навчання, які стосуються проявів сили НС, рухливості та врівноваженості, а також темпераментальних особливостей.

Література:

1. Завадська Т.В. Нейродинаміка студентів на етапі підготовки до професій типу «людина-людина» // Актуальні проблеми психології. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 9 /За ред. Максименка С.Д. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2009. – с.87-98.
2. Завадська Т.В., Панасенко Н.М. Вплив нейродинамічних та темпераментальних показників на мотиваційні компоненти особистості студентів // Актуальні проблеми психології. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 10 /За ред. Максименка С.Д. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – с.67-77.
3. Завадська Т.В. Основні показники нейродинаміки студентів гуманітарного напрямку навчання //Materialy VI Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Wschodnie partnerstwo – 2010» Vol. 4. Pedagogiczne nauki. Filologiczne nauki. Psychologia i sociologia. Fizyczna kultura i sport: Przemysl. Nauka i studia- 2010 – str. 79-84.
4. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий. – СПб.: Питер, 2004 – 701 с. (Серия «Мастера психологии») – с. 464-466.
5. Малхазов А.Р. Динаміка індивідуально-типологічних та психофізіологічних характеристик студентської молоді (1976-2000 р.р.) //Актуальні проблеми сучасної української психології. До 60-річчя від дня народження акад. С.Д. Максименка: Наук. записки Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України /за ред. чл.- кор. АПН України Н.В.Чепелевої – К., Нора-прінт, 2002. – Вип. 22,-С.173-181.
6. Родионов А.В. Психодиагностика спортивных способностей. – М.: Физкультура и спорт – 1973, – 215 с.
7. Семиченко В.А. Психологія: Темперамент. – Київ-Полтава: «Форміка», 2001. – 168 с.
8. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии – М.: Прогресс, 1982 -232 с.

OBSAH

PSYCHOLOGIE A SOCIOLOGIE

PSYCHOLOGIE PRÁCE

- Нижегорода Л.А.** Профессионально-ценностные ориентации педагогов общеобразовательных учреждений 3
- Водько А.А., Давиденко Е.М.** Гендерні аспекти в управлінні 8
- P'yapov A.I.** Social state of health as the conceptual indicator of measurement of psychosocial dynamics of the family in applied sociological research 10

PSYCHOPHYSIOLOGY

- Лаврова В.П.** Формирование валеологической культуры личности 20
- Завадська Т.В.** Нейродинаміка студентів різних напрямків професійного навчання 23

SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

- Иргебаева Н.М.** Тұлғаның танымдық әрекетіндегі қарым – қатынастың мәні 30
- Щетинин К.В.** Отношение религии к демографической проблеме 34

MODERNÍ TECHNOLOGIE SOCIOLOGICKÝCH PRŮZKUMŮ

- Слободиська О.А., Паляниця А., Чайка О.** Молодіжні субкультури: проблема толерантності 38
- Дзусов И.И.** Отношение к «ваххабизму» в республиках Северного Кавказа РФ 41

KÁDROVÝ MANAGEMENT

- Озерова М.М.** Деловая беседа в аспекте деловой коммуникации 46

POLITICKÉ VĚDY

POLITYCZNA KONFLIKTOLOGIJA

- Тонких В.А., Фарберова О.Е.** Российское предпринимательство и Русская православная церковь: стратегия благотворительности 50

Кажанов О.А. Суицид и политика в ракурсе российской моральной статистики начала XX века (на примере исследования Д. Жбанкова).....	53
---	----

TEORIE POLITICKÝCH SYSTÉMŮ

Кочанов Н.П. Некоторые особенности становления демократии в постсоветской России	56
--	----

POLITICKÉ VEDENÍ (HISTORIE, PROBLÉMU, VYHLÍDKY)

Крыжановская И.И., Бабаджанова О.О. Жінка в політиці	60
---	----

GLOBALISTIKA

Назарбекова З.М. Процессы глобализации и Казахстан	63
---	----

REGIONÁLNÍ POLITICKÉ PROCESY

Оспанова А.Н., Трофимова А.С. Сотрудничество ЕС и Центральной Азии в области образования	66
Кряклина Т.Ф. Понятие этничности и причины ее воспроизводства	69
Шканяк О.Н. Политика и интересы России на постсоветском пространстве	74